

Neden Bu Kadar Çok Yahudi Avukat Var?

Devarim

Devarim kitabının başında, Moşe, halkın tüm kesimlerini kapsayacak şekilde çeşitli liderlerin bin başları, yüz başları, elli başları ve on başları olarak tayin edilmesiyle başlayarak, Bene Yisrael'in çöldeki deneyiminin tarihini tekrar gözden geçirmektedir. Moşe şöyle devam eder:

O zaman yargıçlarınıza şöyle emrettim: “Kardeşleriniz arasında [ki her türlü anlaşmazlığı dikkatle] dinleyin ve dava ister iki Yisreeli arasında isterse de bir Yisreeli ve bir yabancı arasında olsun, adil yargıda bulunun. Yargıda [kimseye] ayrıcalık yapmayın, küçüğü ve büyüğü aynı şekilde dinleyin. Kimseden çekinmeyin, çünkü yargı Tanrı'ya aittir. Size zor gelen [bir] dava [olduğunda] bana getirin ve dinleyeyim.” (Devarim 1:16-17)

Böylece, Yisrael'in tüm tarihini ve kutsal bir halk olarak kaderini özetlediği kitabın hemen girişinde, Moşe, önceliği adaletin işletilmesine vermiştir ki bu, Moşe'nin daha ileri bir bölümde “Adaleti, adaleti takip edin” (Devarim 16:20) sözleriyle unutulmaz bir şekilde özetleyeceği bir prensiptir. Adaleti ifade eden sözcükler, *tsedek* ve *mişpat*, bu kitabın sürekli tekrar edilen temalarıdır. *Ts-d-k* kökü, Devarim'de on sekiz kez yer alırken, *ş-f-t* kökü kırk sekiz kez karşımıza çıkmaktadır.

Göründüğü kadarıyla adalet, nesiller boyunca, Yahudi inancının atan kalbi olmuştur. Albert Einstein, unutulmaz sözleriyle, Yahudiliğin “bilginin peşinde sırf onun uğruna koşmasından, neredeyse fanatizm düzeyindeki adalet sevgisinden ve kişisel bağımsızlık arzusundan” bahsetmiş ve “bunlar, Yahudi geleneğinin, onun bir parçası olduğum için talih yıldızlarıma teşekkür etmemi sağlayan nitelikleridir” diye yazmıştı. BBC için yaptığım bir

televizyon programı sırasında, İskoçya’da yargıç olarak atanmış ilk kadın ve Edinburgh Yahudi cemaatinin de aktif bir üyesi olan Hazel Cosgrove’ye, kendisini kariyer olarak hukuku seçmeye sevk edenin ne olduğunu sormuştum ve bana sanki gayet aşıkârmış gibi “Çünkü Yahudilik bunu öğretiyor: Adaleti, adaleti takip edin” diye cevap vermişti.

Zamanımızın en ünlü Yahudi avukatlarından biri, Alan Dershowitz, ilk Yahudi avukat olarak gördüğü Avraam hakkında bir kitap yazmıştı.¹ “Avukatlık mesleğinin atası: lanetlilerin, müvekkillerini savunmak uğruna her türlü riski almaya, hatta Tanrı’nın gazabına bile maruz kalmaya hazır olan savunma avukatı”² olduğunu söylediği Avraam, ona göre, yalnızca monoteizmin değil, uzun bir Yahudi avukatlar hanedanının da kurucusuydu. Dershowitz, Avraam’ın Sedom halkı için ettiği dua (“Tüm dünyanın Yargıcı adilce davranmayacak mı?” [Bereşit 18:25]) hakkında çarpıcı bir betimleme yapar. Söz konusu betimlemede Avraam bir mahkeme salonunda şehrin sakinlerinin avukatı olarak görev yapmaktadır ve Tanrı, sözün gelişi, dava edilen taraftır. Bu, Tora ve Tanah’ta, peygamberlerin Tanrı ve halk karşısında adaleti talep ettikleri çok sayıdaki benzer olayın habercisi niteliğindeydi.

Modern zamanlarda, aralarında Brandeis, Cardozo ve Felix Frankfurter’in bulunduğu bazı Yahudiler, Amerika’da yargıç olarak öne çıkmışlardı. Ruth Bader Ginsburg, Yüksek Mahkeme’ye atanan ilk Yahudi kadın olmuştu. Britanya’da 1996 ile 2008 yılları arasında Britanya’nın üç Yüksek Mahkeme Kraliyet Dairesi Başkanı’ndan ikisi Yahudi’ydi: Peter Taylor ve Harry Woolf. 1930’lu yılların başlarında Almanya’da, Yahudiler nüfusun yüzde 0,7’sini oluşturuyor olmalarına rağmen, avukat ve yargıçların yüzde 16,6’sını temsil ediyorlardı.

Bu bağlamda, Tanah’ın bir özelliği kayda değer niteliktedir. İbrani Kutsal Kitabı boyunca peygamberler ve Tanrı arasındaki en yoğun karşılaşmalardan bazıları, mahkeme salonu sahnesi şeklinde temsil edilmektedir. Bazı zamanlarda, Moşe, Yirmeyau ve Habakkuk örneklerinde olduğu gibi, müşteki, insanlık veya Yahudi halkıdır. İyov örneğinde ise davacı, haksız yere çok acı çekmiş bir bireydir. Davalı, Tanrı’nın Kendisidir. Elie Wiesel, Holokost sırasında bir temerküz kampında Yahudi esirlerin Tanrı’ya karşı bir dava açmalarına dair bir hikâye anlatır.³ Başka zamanlarda ise bu kez Tanrı, Bene Yisrael’e karşı bir davayla gelen taraf olmaktadır.

İbrani Kutsal Kitabı’nın gökler ve yeryüzü arasındaki bu benzersiz diyaloglar için kullandığı sözcük, *riv*, yani “dava”dır⁴ ve hem genel anlamda hem de özellikle Yahudi halkıyla bağlantılı olarak Tanrı ile insanlık arasındaki ilişkinin kalbinde, insanlar açısından Tanrı’nın kanununa itaate ve Gökler açısından Tanrı’nın sadakat ve sevgisine dayanan bir *antlaşmanın*, yani bağlayıcı bir mutabakatın, karşılıklı bir taahhüdün var olduğu fikrinden türer. Dolayısıyla, sözün gelişi, her iki

¹ Alan Dershowitz, *Abraham: The World’s First (But Certainly Not the Last) Jewish Lawyer* [Avraam: Dünyanın İlk (Ama Kesinlikle Sonuncu Olmayan) Yahudi Avukatı], New York, Schocken, 2015

² A.g.e., 11.

³ Elie Wiesel, *The Trial of God* [Tanrı’nın Duruşması] Schocken, 1995. Bu hikâyenin kurgu olduğuna inanılmaktadır; ancak Wiesel bir keresinde bunun gerçekten meydana geldiğini ve kendisinin de orada olduğunu söylemiştir.

⁴ Genel olarak bu konu hakkında bkz. Anson Laytner, *Arguing with God: A Jewish Tradition* [Tanrı’yla Tartışmak: Bir Yahudi Gelenegi], Jason Aronson, 1977.

taraf da, diğer tarafı, taahhütlerini yerine getirmekten geri kaldığı gerekçesiyle mahkemeye getirme hakkına sahiptir.

Üç özellik, Yahudiliği kendine has bir inanç sistemi olarak işaretler. İlki, Tanrı'nın, Kendisini insanlara ifşa ettiği zaman bunu kanun kılığında yaptığı şeklindeki radikal fikirdir. Antik dünyada Tanrı güçtü. Yahudilikte ise Tanrı düzendir ve düzen, kanunu varsayar. Sebep ve sonuç ilişkisine dayanan doğal dünyada, düzen, bilimsel kanun şeklini alır. Ama özgür iradeye sahip olduğumuz insani dünyada, düzen, ahlaki kanun şeklini alır. Moşe'nin kitaplarının ismi de buna dayanır: *Tora*, her ne kadar aynı zamanda 'yön, rehberlik, öğreti' anlamına da geliyorsa, her şeyin üstünde 'kanun' demektir. Yahudiliğin *Tora min aŞamayim*, yani "Tora Göklerdendir" şeklindeki en temel ilkesinin en temel anlamı,⁵ bağlayıcı kanunun kaynağının insanlar değil, Tanrı olduğudur.

İkincisi; bize kanunun tefsircileri olma görevi verilmiştir. *Tora şe-be-al pe*, yani Sözlü Geleneğin varisleri ve koruyucuları olarak bu bizim sorumluluğumuzdur. Moşe'nin, halkın Sinay'daki açığa çıkış sırasında duyduğu sesi tarif etmekte kullandığı ifade, *kol gadol velo yasaf*, otoriteler arasında görüldüğü kadarıyla birbirinin zıddı olan iki farklı şekilde anlaşılmıştır. Bu ifade bir yandan 'bu ses bir daha hiçbir zaman duyulmadı' anlamına gelir; diğer yandan 'bu ses hiç kesilmedi', başka bir deyişle, 'bu her zaman duyulabilecek bir sestir' şeklinde de anlaşılabilir.⁶ Ancak gerçekte arada bir tezat yoktur. Bir daha hiçbir zaman duyulmayan ses, Yazılı Tora'yı temsil eder. Her zaman duyulacak olan ses ise Sözlü Tora'nın sesidir.

Yazılı Tora, *min a-Şamayim*, yani "Göklerdendir"; ama Sözlü Tora hakkında Talmud, *Lo ba-Şamayim i*, "Göklerde değildir o" diye ısrar etmektedir.⁷ Dolayısıyla Yahudilik, Göklerdeki Kanun Verici ile yeryüzündeki kanun tefsircileri arasında süregelen bir diyalogdur. Talmud'un "Doğru yargı hükmü veren her yargıç, yaratılış işinde Kutsal Olan'ın – Mübarektir O – ortağı haline gelir" (Şabat 10a) sözleriyle kastettiklerinin bir kısmı da budur.

Üçüncüsü; eğitim, Yahudilikte bir esastır ve eğitimde esas olan da Tora'nın, yani kanunun öğretilmesi, kanun hakkında hüküm ve talimatlar verilmesidir. Yeşayau "Dinleyin Beni, siz adaleti bilenler, *Kanunumu kalplerinde taşıyan halk*; insanların eleştirilerinden çekinmeyin ve hakaretlerinden korkmayın" (Yeşayau 51:7) derken bunu kastediyordu.

Yirmeyau "O günlerin ardından Yisrael Evi'yle yapacağım antlaşma budur, diyor *A-Şem: Kanunumu içlerine yerleştireceğim ve onu kalplerinin üzerine yazacağım*; ve onların Tanrı'sı olacağım ve onlar Benim halkım olacaklar" (Yirmeyau 31:33) derken bunu kastediyordu.

Josephus, bin dokuz yüz yıl önce "Halkımızdan herhangi birine kanunlarımız hakkında soru sorulacak olsa, onları kendi adı gibi derhal tekrar edecektir" derken bunu kastediyordu. Anlayışa eriştiğimiz yaştan itibaren kanunlarımız hakkında kapsamlı bir şekilde eğitiliyor olmamızın sonucu, kanunlarımızın, sözün gelişi, *ruhlarımıza işlenmiş* olmasıdır. Bir Yahudi çocuğu

⁵ Ama tabii ki tek anlam bu değildir. Bkz. Rambam, *İlhot Teşuva* 3:5.

⁶ Devarim 5:19. Ve bkz. Her iki tefsire de yer veren Raşi'nin oradaki açıklaması.

⁷ Baba Metsia 59b.

olmak, İngilizcedeki deyişle “hukuk okumuş” olmaktır. Biz, anayasa hukukunda uzmanlaşmış avukatlardan oluşan bir ulusuz.

Neden? Çünkü Yahudilik sadece maneviyatla ilgili değildir. Basitçe ruhun kurtuluşuna yönelik bir kanun kodeksinden ibaret değildir. Müteveffa Rabi Aaron Lichtenstein’in (z.ts.l.) “toplumsal saadet” diye adlandırdığı kavramın yaratılmasına yönelik bir talimatlar kümesidir. Tanrı’yı kolektif yaşamımızda paylaştığımız alanlara getirmekle ilgilidir. Bu, kanunu – adaleti temsil eden, renk veya sınıf gözetmeksizin tüm insanları aynı şekilde onurlandıran bir kanunu; zengin ve fakir, güçlü ve güçsüz, hatta uç koşullarda insanlık ve Tanrı arasındaki davaları tarafsız olarak yargılayan bir kanunu; Vericisi olan Tanrı’yı, biz tefsircilere bağlayan kanunu; birinin özgürlüğü diğerinin hesabına olmaması için özgürlüğün düzenle bir arada yaşamasına olanak tanıyan kanunu – gerektirir.

Öyleyse, bu kadar çok Yahudi avukatın olması pek de hayret verici olmasa gerek.

ŞABAT SOFRASI İÇİN SORULAR

1. Tora’dan, adaletin, merkezi bir Yahudi değeri olduğunu gösteren örnekler getirebilir misiniz?
2. Tanrı’yı nasıl adalete davet edebiliriz? Tanrı adil değil midir?
3. Sizce neden bu kadar çok Yahudi avukat var?